

SOMBERE KOPERGRAVURE UIT DE FILMFABRIEK

Guy Cassiers regisseert Der Fliegende Holländer in de Munt

door Jos Hermans

Foto Johan Jacobs

Het is eigen aan mythische figuren dat ze meer dan levensgroot zijn. Als dusdanig moeten zij ook op het toneel worden gebracht. Alleen zo kunnen hun verhalen ons transformeren door het ritueel dat ze met ons aangaan. Door heelwat hedendaagse regisseurs zijn de mythen geheel onterecht uit Wagner's opera's verbannen. Hun pogingen tot actualisatie leveren een hoop herkenbare reality op maar te weinig verbeelding, teveel soap-sukkels en te weinig helden terwijl onze tijd net zo goed behoefte heeft aan mythes – het volstaat de reclame en de cinema in ogenschouw te nemen. Guy Cassiers heeft goed begrepen dat de mythische dimensie essentieel is aan Wagners werk en hij heeft er met zijn monumentale scenografie de ruimte voor geschapen zodat de mythe kan ontstaan in de verbeelding van de toeschouwer. Laat dat het eerste sterke punt zijn van deze productie. Verder heeft Cassiers getracht het verhaal voor onze tijd aanvaardbaar te maken door de zoekende personages, de Hollander en Senta, voor te stellen als erg strijdbare figuren die hun utopische daden stellen als een middel tot zelfrealisatie. Senta is geenszins getypeerd als het neurotische meisje dat de verlossingsbehoefte van de Hollander op zijn wenken bedient maar een strijdvadige vrouw die zich, in de vervolging van haar liefdesideaal, emancipeert van de verstikkende

burgerlijkheid van haar omgeving. Alle anekdotiek uit Wagners regieaanwijzingen komt daarbij zo goed als volledig te vervallen: hier geen gesjor met scheepstouwen, de spinnewielen zijn vervangen door de roeibewegingen van het dameskoor en ook de zelfdestructie in het slotbeeld vervalt want Senta is reeds dood, zegt Cassiers, en kan geen zelfmoord plegen. Het slotbeeld kan dan enkel nog de logische onafwendbaarheid voorstellen van de trouw aan haar ideaal.

De inbreng van video in de encensering van opera is een terrein dat nog te weinig wordt verkend. Zij reikt immers de mogelijkheid aan om langs visuele weg psychische lagen naar de oppervlakte te brengen, een effect dat verder enkel door de muziek kan worden bereikt. Zoals kon worden verwacht liet Guy Cassiers de voorstelling grotendeels bepalen door de scenografie van Peter Missotten en de video-inbreng van de Filmfabriek. Dat op zich hoefde echter nog geen reden te zijn om de acteursregie te reduceren tot scenisch immobilisme. Cassiers rechtvaardigt de statische behandeling van zijn acteurs met de bedenking dat in deze psychothriller in feite niets gebeurt. Die keuze is perfect verdedigbaar maar ze legt dan ook al het gewicht op het releveren van de psychologische ontwikkeling van de personages. Anderzijds levert ze de regisseur over aan

het vermogen van de zangers om dit scenisch immobilisme te overstijgen door een perfecte omzetting van de vocale dramaturgie. Op beide vlakken heeft de encenering van Guy Cassiers de verwachtingen niet kunnen inlossen.

Twee koperen cilindermantels met ronde vensters als patrijspoorten simuleren de beide scheepsrompen en draaien bijna de gehele voorstelling rond hun as waarbij abstracte videobeelden de binnen en buitenkant beschijnen. Het achterdoek geeft eerst voorspelbare beelden te zien van watergolven. Gaandeweg zullen de videobeelden echter de innerlijke wereld van de personages tonen en ook een Breugheliaans knekelhuis tijdens het ontwaken van het spookschip. Ze bezitten echter slechts zelden het vermogen om de psychologische werking van de muziek en de handeling te versterken. Cassiers slaagt daar tenslotte slechts éénmaal in met name tijdens de ballade van Senta, door Wagner zelf ook al als de kern van het werk aangeduid. Wanneer Senta omringd wordt door live-videobeelden, geprojecteerd op een draaiend reflecterende koperen wand, krijgt het meisje de allure van een Götterdämmerung-Brünnhilde, een effect dat door Cassiers vervolgens volledig verkeerd wordt aangewend wanneer hij Erik, de banale minnaar, langs deze mythische poort het toneel te laten betreden. De entree van de Hollander, het eigenlijke mythische personage, zal het even later met een veel eenvoudiger lichtregie moeten stellen. De belichting is vaak somber en bekrachtigt voortdurend een pessimistische visie op de quasi-onmogelijkheid van de liefde. Teleurstellend was dan ook dat het liefdesduet waarin de liefdesutopie door de muziek tegen alle pessimisme in tot een geëxalteerde hoogte wordt opgetild, geen adequate ondersteuning verkreeg vanuit de scenografie en belichting. Cassiers behandeling van het koor deed nog het meest de wenkbrauwen fronsen. De golvende bewegingen die de koorleden met de handen maken getuigden eerder van de onmacht van de regisseur om een groep te regisseren dan van een artistieke keuze geboren vanuit een dramatische noodzaak. Vocaal presteerde het koor voortreffelijk.

Anja Kampe liet niets te wensen over als debuiterende Senta. Alle klippen wist ze te omzeilen met zuiverheid van intonatie en met de slagkracht van een echte dramatische sopraan. Met andere woorden: Anja Kampe heeft haar vak gevonden en is klaar voor de grote internationale carrière als Wagnersopraan. Haar ballade en het liefdesduet tilde zij op tot de vocale hoogtepunten van de avond. Egils Silins als Holländer viel daarnaast erg bleek uit. Door zijn zwakke emissie kon hij zijn bewonderenswaardige gezangscultuur slechts manifesteren tijdens de meer lyrische passages. Daarbuiten werd hij door de storm die Kazushi Ono uit de orkestbak liet opstijgen genadeloos weggeblazen. Hetzelfde gold onverminderd voor de andere mannelijke rollen. Het meest nog voor Alfred Reiter, een specialist van sacrale muziek die de rol van Daland als een partij uit een barokatorium benadert, en daardoor een absolute miscast vertegenwoordigde. Torsten Kerl als Erik kon niet echt ontroeren door een gebrek aan kitsch en italianita. Waarom maakt men toch steeds de fout deze partij aan een Duitse heldentenor te geven? Jörg Schneider zong een uitstekende stuurman.

Kazushi Ono wist zijn manschappen voldoende op te hitsen om de spanning, de horror en de poëzie uit de partituur met de gepaste temporelaties tot een evenwicht-

ig geheel te smeden : ooverdovend wanneer het moest, bedacht en bekommerd om kleur wanneer de componist de stilte laat binnensijpelen in zijn woelige partituur. Na Tannhäuser van 2004 bevestigt Ono daarmee opnieuw zijn stuurmanskunst en bewijst hij dat Wagner in Brussel in goede handen verkeert.

Guy Cassiers heeft voor deze repertoireopera zeker niet de vrijheid kunnen genieten die hij voor "The Woman who walked into doors" heeft gekregen en moet daarom zeker nog een nieuwe kans krijgen in de Munt. De inzet van het medium video moet echter beter worden voorbereid en doordacht.